

нітних позакласних заходів, що, на жаль, як показують результати дослідження, використовуються недостатньо в школах Житомирської області. Але саме такі заходи, процес підготовки до них пробуджують в учнів глибокий інтерес до хімії, стимулюють формування цілого комплексу духовних цінностей. Тому-то в рамках спецкурсу «Позакласна робота з хімії» можна запропонувати студентам промодельювати весь процес від вибору теми і пошуків матеріалу для позакласного заходу до його аналізу.

Під час проходження педагогічної практики методистам слід звертати увагу студентів на те, як використовують історичний матеріал у своїй роботі досвідчені вчителі. Важливо своєчасно помітити і оцінити використання його студентами на уроках і позакласних заходах з хімії.

Цілеспрямоване педагогічне чітке втілення в практику роботи кафедри хімії комплексу заходів, які спрямовані на забезпечення історичного підходу до викладання хімічних дисциплін і основ сучасного хімічного виробництва, на освоєння студентами методичних основ діяльності вчителя хімії щодо реалізації принципу історизму, як ми вважаємо, значно підвищить якість підготовки майбутнього вчителя до творчої діяльності в сучасній школі, сприятиме всебічному розвитку його особистості.

Література

1. Гаркунов В.П., Телешов С.В. Менделеевское направление в развитии методики обучения химии // Сборник «Совершенствование химической и методической подготовки будущего учителя химии средней и профессиональной школы». – Л.: ЛГПИ им. А. И. Герцена, 1989. – С. 142-150.
2. Реализация принципов дидактики в процессе обучения химии (Методические рекомендации для учителей средних школ и преподавателей ПТУ. – Л.: ЛГПИ им. А.И. Герцена, 1987. – С. 11-15.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕМПАТІЇ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ БІОЛОГІЇ

Коваленко О.Г. (Полтава)

Робота вчителя – один із найскладніших видів людської діяльності. Її ефективне здійснення потребує не лише оперування широкими й різнобічними професійними знаннями та вміннями, а й вимагає наявності певних психологічних якостей. Проблема визначення професійно значимих якостей педагога є досить актуальною, оскільки компоненти, що характеризують його особистість, забезпечують ефективне виконання ним професійних функцій.

Однією із професійно важливих якостей вчителя, зокрема вчителя біології, є емпатія, емпатійність. У вітчизняній психології емпатію розглядають як особливу здатність суб'єкта до відображення емоційних переживань і внутрішнього світу іншої людини, що дозволяє партнерам досягати взаємоузгодженої позицій, взаємопорозуміння, обирати у відповідності з цим спільні засоби само- і взаєморегуляції у процесі міжособистісної взаємодії (С.Д. Максименко, Т.В. Васишина) [2].

Емпатія впливає на комунікативну здатність людини: її високий рівень взаємопов'язаний з рівнем розвитку індивідуально-особистісних якостей та визначає спрямованість особистості у спілкуванні, сприяє розвитку емоційної сфери людини. Тому підвищуючи рівень емпатії можна впливати на форму-

вання комунікативної здатності педагога, що сприяє адекватному взаєморозумінню учасників педагогічного процесу. Виділяють навіть такий термін як "професійна емпатія", який характеризує комплексне поняття, формування якого здійснюється під дією різних факторів і обумовлено як генетично, так і соціально [4]. Стосовно ролі емпатії в педагогічному процесі В.А. Сухомлинський зазначав, що "вчителю необхідно починати з елементарного, але разом з тим і найскладнішого – формування здатності відчувати душевний стан іншої людини, вміння ставити себе на місце іншого в найрізноманітніших ситуаціях" [5].

Емпатійне спілкування вчителя з учнями характеризується рівністю психологічних позицій учасників; емоційною і особистісною відкритістю партнерів по спілкуванню; психологічним налаштуванням на актуальні стани один одного; двобічною активністю сторін, при якій кожен не тільки відчуває вплив, але і сам в на стільки ж впливає на іншого; готовністю стати на точку зору іншої сторони; довірливістю; прагненням до співчуття, співпереживання, співучасті; ширістю виразу почуттів і станів; активною взаємною гуманістичною установкою партнерів; безоціночністю [1].

А.С. Крикунов, І.С. Мангутов, Л.І. Уманський емпатію вважають одним з показників психологічної вибірковості, що є специфічною властивістю особистості здібного організатора (таким повинен бути вчитель біології). Низький рівень емпатії, як свідчать дослідження С.Б. Борисенко, є однією з головних причин непродуктивної стандартизації поведінки вчителя, без емпатії неможливо побудувати повноцінну теорію виховання, бо саме вона допомагає організувати процес взаємодії з дитиною і створити необхідний емоційний фон спілкування [1].

Дослідження емпатії свідчать, що більшість вчителів мають нормальний рівень її сформованості. Т.В. Василюшина виявила таких 65 %. Вчителів з низьким рівнем емпатії, які мають труднощі у встановленні контактів з учнями мало (7,5%), з високим (і відповідно, емоційно чутливих, товариських, які швидко встановлюють контакт і знаходять спільну мову), теж невелика частка – 27,5% [2]. У міжособистісних стосунках педагогів з нормальним рівнем емпатії точка зору про іншу людину формується на основі її конкретних вчинків. Такі вчителі мало довіряють особистим враженням. Емоційні вияви у них є, але перебувають під емоційним самоконтролем. Часто ці педагоги мають труднощі у прогнозуванні розвитку стосунків між людьми. Вчинки учнів інколи є несподіваними для них. Вивчаючи рівень сформованості емпатії у майбутніх вчителів, Л.Б. Малицька виявила, що у 45 % студентів цей рівень є дуже низьким, у 40 % – низьким, у 15 % – середнім [4].

Проведене нами дослідження рівня сформованості емпатії у студентів четвертого курсу педагогічного університету (зокрема природничого факультету) виявило, що найбільша частка досліджуваних (82 %) мають нормальний рівень емпатійності, вони не належить до особливо чутливих людей, хоча і не є товстошкірими. Частка досліджуваних з низьким і високим рівнем емпатійності незначна – 5 % і 12 % відповідно [3].

Отже, емпатія як особлива здатність людини до відображення емоційних переживань і внутрішнього світу іншої людини є професійно важливою якістю майбутнього вчителя біології. Але питання щодо оптимального рівня її розвитку залишається відкритим.

Література

1. Аграмакова Л.М. Эмпатия как компонент личностного развития в социальной среде //Материалы научно-практической конференции «Социаль-

- но-психологическая помощь подросткам и юношам в личностном развитии: теория, технологии, эксперимент». – Курск, 2001.
2. Василюшина Т.В. Емпатійні здібності вчителів: психологічний аспект //Практична психологія та соціальна робота. – 1999. – № 4. – С. 37-38. – № 5. – С. 16-21.
 3. Коваленко О.Г. Емоційні аспекти педагогічного спілкування. Програма спекурсу для підготовки студентів педагогічних спеціальностей //Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 10. – С. 25-36. – № 11. – С. 38-41.
 4. Маліцька Л.Б. Формування професійної емпатії у майбутніх учителів. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, 13.00.01 – теорія та історія педагогіки. – Кіровоград, 1996. – 17 с.
 5. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю. – К.: Рад. шк., 1988. – 304 с.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ВІКОВОЇ ФІЗІОЛОГІЇ ТА ШКІЛЬНОЇ ГІГІЄНИ

Корчан Н.О. (Полтава)

Педагогічна ефективність виховання та навчання дітей та підлітків тісно залежить від того наскільки чітко враховуються анатомо-фізіологічні особливості їх організму, періоди розвитку, для яких характерна найбільша сприятливість до тих чи інших факторів, а також періоди підвищеної чутливості та зниженої опірності організму. Тому вивчення вікової фізіології та шкільної гігієни є необхідною складовою підготовки майбутнього вчителя-біолога.

У зв'язку з вимогами кредитно-модульної системи організації навчального процесу значна увага приділяється самостійній роботі студентів. Тому виникає необхідність розробки методичного забезпечення для самостійної роботи. Пропонуємо розробку методичних вказівок по виконанню завдань самостійної роботи з вікової фізіології та шкільної гігієни.

Перелік питань для самостійного вивчення студентами.

№ п/п	Розділи і теми самостійної роботи	Кількість годин	Форми контролю
1.	Анатомо-фізіологічні та вікові особливості серцево-судинної системи. Вікові особливості крові та кровообігу.	4	Конспект в зошиті для самостійної роботи, усний контроль, контрольна робота.
2.	Вікова анатомія, фізіологія та гігієна дихальної системи. Гігієнічні вимоги до повітряного середовища навчальних кімнат.	4	Конспект в зошиті для самостійної роботи, усний контроль, контрольна робота.
3.	Вікова анатомія, фізіологія та гігієна органів травлення. Обмін речовин енергії.	4	Конспект в зошиті для самостійної роботи, усний контроль, контрольна